

וַיִּשְׁאַלֹּם וַיַּנְצִלוּ אֶת־מִצְרַיִם: פּ וַיִּסְעוּ בְנֵי־
 יִשְׂרָאֵל מִרַעְמֶסֶס סִכְתָּה כְּשֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף
 רֶגֶלִי הַגְּבָרִים לְבַד מִטֶּף: ט וְגַם־עָרַב רַב
 עִלָּה אִתֶּם וַצֵּאן וּבִקֵּר מִקְנֵה כֶּבֶד מְאֹד:
 וַיֵּאֲפוּ אֶת־הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוּא צִיָּאוּ מִמִּצְרַיִם
 עֲגַת מִצּוֹת כִּי לֹא חָמֵץ כִּי־גֵרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם
 לֹא יִכְלוּ לְהַתְמַהֵמָה וְגַם־צָדָה לֹא־עָשׂוּ
 לָהֶם: וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵשְׁבוּ
 בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:

הרבה אלה
 נכס!
 1 צו

ואם לא תפוק ותנקייה וכל
 בוכרא דאנשא בכניו תפוק:
 ויהי ארי ישאלנה כרד פחד
 למימר מא דא ותימר ליה
 בתקופה דא אפגנא ממצרים
 מבית עברותא: וזהו ארי
 אקשי פרעה לשלחותנא וקטל
 כל בוכרא בארעא ומצרים
 ממוכרא דאנשא ועד בוכרא
 דבעירא על פן אנא דבח קדם
 כל פתח וקרא דכרין וכל בוכרא

יְמִימָה: ס וְהָיָה כִּי־יִבְאֶךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ
 הַכּוּעִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָךְ וּלְאַבְתֶּיךָ וּנְתַנָּה
 לָךְ: וְהָעִבְרַת כָּל־פֶּטֶר־רֶחֶם לִיהוָה
 וְכָל־פֶּטֶר | שֶׁגֵר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ
 הַזֹּכְרִים לִיהוָה: וְכָל־פֶּטֶר חֶמֶר תִּפְדֶּה

בְּשֶׁה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה וְעֵרַפְתּוּ וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיָךְ תִּפְדֶּה:
 וְהָיָה כִּי־יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַה־זֹּאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו
 בְּחֹזֶק יָד הוֹצֵאתָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: וְיָהִי כִּי־

מצה. לחם עני, וציאת חפזון, אלה הם המסמנים אח צורת המצת. אמנם
 ציאת החפזון ביסודה היתה עצת ד', להרים מעלתם של ישראל שלא ע"ס דרך
 ההתפתחות הסידורית, שכל אומה מתפתחת בסדריה הטבעיים ותבא למעלתה
 החמרית והרוחנית לאטה, כ"א שהכחות הגדולים, הנרדמים בנפש האומה כל זמן
 היותם במצרים, כבושים בעני ושפלות חמרית ומוסרית, יצאו בפתע פתאום מן הכת
 אל הפועל, עד שנהפכו מעבדים שפלים לעם תרבותי בתרבות אלהית רבת ורמת
 ערך, לעם קדוש הראוי להדרכה היותר עליונה, לאור היותר גדול, של תורת
 אמת, והנה כאן נולד גוי פעם אחת, ויד ד' עשתה זאת להעמיד את ישראל לגוי
 לפניו ע"י יד החזקה, ע"כ היה העיקר בכנין שלא תהיה מעורבת בצורתם הלאומית
 שום צורה קולטורית, שכל הקנינים הרוחניים ביהש לאומי שראו במצרים לא נגעו
 אליהם מאומה, ואותו המעט שנדבק בידם מע"ז של מצרים משכו ידיהם ממנה,
 קודם שחיטת הפסח, עד שהיו משוללים מכל צורה לאומית, והיתה אפשרות שתחול
 עליהם הטבעת הצורה האלהית, בתור מיסדת הכנין של האומה ככללה ד' בודד ינחנו
 ואין עמו אל נכר, והנה לולא היו ישראל עם כזה, שיוכל להתפתח רק ע"ס הנטיעה
 האלהית, וששום צורה אחרת אינה יכולה להתרכב בו, או לא : צריך כלל לאותו
 החפזון, והיו מתפתחים מעט מעט, ממעלה למעלה, מתוך התרבות המצרית לתרבות
 יותר טובה עד שהיו באים להכניד קבלת החזרה אל מתוך ששום תרבות אחרת היא
 מענבת את קדושת התורה והעצמה האלהית המיוחדת לישראל לחול עליהם, ע"כ
 לעולם לא היו כלל ראויים לפיתוח של הדרגה, והיה משום כך החפזון מוכרח, ע"כ
 היה דוגמא שלהם למצה המשוללת מכל צורה של איזה טעם, וראויים הטעמים
 לחול עליו כשהוא במילואו וטובו, ע"כ זאת ההוצאה מכלל העמים, שבמוציא,
 העצמיות המתגברת היא גרמה למצה, מניעת ההדרגה, ושליטת הערובות כחות
 ים, ד' מלכנו ד' מחוקקנו והוא יושיענו.

וְלֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֶּקֶר וְהִנְתַּר מִמֶּנּוּ
 עַד־בֶּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ: * וְכָכָה תֹאכְלוּ אֹתוֹ
 מִתְּנִיכֶם חֲרִים נֶעְלִיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמִקְלֹכֶם בְּיַדְכֶם
 וְאֹכְלֹתֶם אֹתוֹ בְּחַפְזוֹן פֶּסַח הוּא לַיהוָה: * וְעִבְרַתִּי בְּאֶרֶץ־
 מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֹּה וְהִפִּיתִי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאִדָּם

וְעַד־בַּהֲמָה וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אַעֲשֶׂה
 שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה: * וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת
 עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שֹׂם וְרֵאִיתִי אֶת־הַדָּם
 וּפִסַּחְתִּי עֲלֵיכֶם וְלֹא־יְהִיָּה בְכֶם נֶגֶף
 לְמִשְׁחַתִּית בְּהִפְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: * וְהָיָה
 הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחֻגְתֶּם אֹתוֹ חֹג
 לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּחְגְּלוּ:
 שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֵךְ בַּיּוֹם
 הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבְּתֵיכֶם כִּי וְכָל־אֹכֵל חֲמִץ וְנִכְרְתָה
 הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד־יּוֹם הַשְּׁבִיעִי:

* וְיָדֵי דָמָא לְכוֹן לֹאֵת עַל בְּתִימָא
 דִּי אַתְּוּן תִּמְוֹן וְאַתְוִי יֵת דְּמָא
 וְאַחֲרוֹס עֲלֵיכוֹן וְלֹא יֵתִי בְכוֹן
 מוֹתָא לְחַבְלָא מִמְקַטְלֵי בְּאַרְעָא
 דְּמִצְרַיִם: * וְיָדֵי יוֹמָא הַדִּין לְכוֹן
 לְדוֹכְרָנָא וְתַחְמוֹן יֵתִיָּה חֻגָא קְדָם
 לְדוֹרֵיכוֹן קָנִים עֲלֵם תַּחְמוֹנֵיהּ:
 * שְׁבַעַת יוֹמִין פְּסִידִי תִיכְלֵה בְרִם
 בְּיוֹמָא קְדָמָא תִּבְשְׁלוּן חֲמִיעַ
 מִקְמִיכוֹן אֲרִי כָל דְּיִכְוֹל חֲמִיעַ
 וְיִשְׁתַּבֵּי אֲבִשָׁא הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל
 מִיּוֹמָא קְדָמָא עַד יוֹמָא
 שְׁבִיעִיָּה: * וְבִיּוֹמָא קְדָמָא
 מְעַרְע קָדִישׁ וְבִיּוֹמָא שְׁבִיעִיָּה
 מְעַרְע קָדִישׁ יֵתִי לְכוֹן כָּל
 עִבְרָא לֹא יִתְעַבֵּד כְּהוֹן בְּרִם דִּי
 מִתְּאֹכֵל לְכָל גִּמְשׁ הוּא בְּלַחְדוֹרֵי

גַּם־אֵתִי: * וְתִחְזַק מִצְרַיִם עַל־הָעַם לְמַהֵר לְשַׁלְּחֵם מִן־
 הָאֶרֶץ כִּי אָמְרוּ כָלֵנוּ מֵתִים: * וַיִּשָּׂא הָעַם אֶת־בְּצִקוֹ טָרֶם
 יַחְמִץ מִשְׂאֵרֹתֶם צָרֹרֶת בְּשִׁמְלֹתֶם עַל־שִׁכְמָם: * וּבְנֵי־
 יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַדְבַר מֹשֶׁה וַיִּשְׁאַלוּ מִמִּצְרַיִם כָּל־יְכֻסְף וְכָל־י
 זָהָב וְשִׁמְלֹת: * וַיְהוֶה נָתַן אֶת־חֵן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם

כח זה נמשך מהבכוריות שלנו. לכן שלשלת התגלות המצוות שבפרשתנו שהתחילה בקידוש הזמנים מסתיימת ב"קדש לי כל בכור"²⁶. הבכוריות היא המסקנה המרכזית של פרשתנו, בה מתגלה מה הוא ישראל: "בני בכרי ישראל"³⁰. זאת עובדה מציאותית שאינה ניתנת לשינוי. לא הרופאים קובעים מי יהיה בכור. בגמר הטיפול האלוהי בגויים על-ידי מכת בכורות, מתבלטת ההבדלה בין ישראל לעמים בגילוי "בכוריותנו" הלאומית. צמח טומאת מצרים ובכורותיה. וכמו כן בסוף פרשתנו מופיע החיוב הגדול של "קדש לי כל בכור" של "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו"²⁴ לכל הדורות.

4. הכנות ליציאה²⁸

שמות-וארא" – הן פרשיות של הכנה ליציאת מצרים, הכנה הייצוגית והכנה נימית: "אני ד'". אנו מתחילים להופיע בתור עם. אמנם שם זה נורק לראשונה

מפיו של גוי²³, "הנה עם בני ישראל"²⁴, אבל אין זה משנה כלל. רבנו של-עולם הוא זמסובב כל הסיבות, ואכן מופיע אחר-כך אישור אלוהי שאנחנו עם: "שלח את עמי"²⁵. "שמות-וארא" ענין אחד: טיפולים אלוהיים להכנת יציאתנו להופעת עצמאותנו. ודבר ד' הולך ומופיע בהדרגה: "והוצאתי וגאלתי וילקחתי"²⁶ עד שמניימים להתגלותו הממשית.

5. יציאת מצרים²⁹

הזוג השני של ספר שמות, "בא-בשלח", ענינו עצם העובדה של יציאת מצרים וקביעת עצמאותנו הקדושה. האדם האמיתי הוא האדם בן-החורין שיכול לבדוק "שלא עשנו עבירה"²⁷. כך ביציאת מצרים נעשינו עם אמיתי, נהיינו לעם. מאז מתחילה מציאותנו הממשית בתור עם, עם עולם. לכן כל החגים הם זכר ליציאת מצרים, לא רק שלושת הרגלים, אלא אף ראש-השנה ויום-הכיפורים שהם בעלי ערך קוסמוגוני. כי כל מציאותנו כולה היא זכר ליציאת מצרים, והיא נמשכת מכך שנהיינו לעם. זה הכלל היסודי של פרשתנו, וממנו מתפרטים כל העניינים האחרים.

6. בין אור לחושך²⁸

הולכים ונחזקים הטיפולים האלוהיים, עד שמגיעים למכת החושך, שלפני הסיום במכת בכורות. סילוק האור הוא סילוק יסוד המציאות. ענינה של כל המציאות הוא בהופעת האור: "ויאמר אלהים: יהי אור"²⁸. "יהי חשך אפלה בכל איץ מצרים שליאת ימים... ולכל בני ישראל היה אור כמושבתם"²⁹. מתבלטת ההפליה בין העם ו-ה שהולך ונחיה לעם ובין עמים אחרים, כמו שנוכח כבר לפני-כן: "והפליתי יום ההוא"³⁰, "והפלה זו"³¹. "המכריל... בין אור לחושך, בין ישראל לעמים"³².

7. יוצאים ביד רמה³³

כל זה נמשך מעובדה יסודית אחת: "ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחירות עולם"³³. יש לשים לב לסגנון התורה. הפרשה של יציאתנו היא סיפור היסטורי:

"ויחצונו"³⁴, "וילכו"³⁵. כל אלה הם ביטויים המתארים דברים שהיו וחלפו. אבל במהלך הדברים יש יוצא מן הכלל: שימוש בלשון הווה ולא בלשון עבר: "יובני ישראל יוצאים ביד רמה"³⁵. אנו יוצאים ויוצאים מאז ועד הנה. במהלך כל הדורות אנו הולכים ויוצאים ביד רמה. כך הסדר האלוהי³⁶. ככל שמגיע פרק אלוהי זה, אנו יוצאים ביד רמה³⁷.

לשוב בתשובה, יפעול כח הגרעין הזה על טבע-נפשו ונפיק מיניה זרעא מעליאגא, שישוב בתשובה, ויתקן ג"כ את נפש אביו, כד"ן. ברא מזכא אבא²², והשי"ת יודע, שלא את כל הפושעים אני מקרב, כ"א אותם שאני מרגיש, שכת סגולי גדול מונח בפנימיותם ודרכים רבים ישנם לידיעה זו, וספרים גדולים צריכים לכתוב בזה כדי לבאר²³ גם רק שמץ מהדבר הגדול הזה, ועל אותם שכבר אבדו גם את הסגולה הפנימית שלהם לגמרי, אמר דוד ה'עיה: "הלא משנאיך ד' אשנא²⁴, ובדרך כללות מסרו לנו חז"ל סימנין על-זה, והמינים והכופרים ע"פ רוב אבדו גם את הסגולה הפנימית, ומדה זו נוגת ברוב הדורות²⁵, אבל דור²⁶ של עקבא-דמשיחא הם יוצאים מכלל זה, שהם כדברי תקוני זוהר²⁷, טוב מלגאו וביש מלבר²⁸, והם "חמורו של משיח" שנאמר עליו "עני ודוכב על חמור²⁹, והכונה: כמו חמור, שמבחוץ יש בו שני סימני-טומאה, א"כ הטומאה בולטת בו יותר³⁰ מבחומר וגמל וכירב, שיש בהם סימן-טהרה אחד עכ"פ, ומ"מ יש בו בפנימיותו ענין-קדושה ג"כ, שהרי הוא קדוש בבכורה³¹, וענין זה שהתורה אמרה ע"פ שם "קדש לי" הוא גדול מאד מאד³², וכן הן הנשמות של אותם שהסגולה הישראלית לבדה מתגלה בהם בעקבא-דמשיחא, ולהם יש תרופה, אע"פ שיש בהם סרחון גדול, וחושך רב וכבד מאד, אמר ע"פ רב יוסף: "ייתי ואזכי דא"י ב בטולא דכופיתא דחמריה³³, ורב יוסף היה דרכו להביט על הפנימיות, ותלה גדולתו בגדולת ההוא יומא דקא גרים³⁴, ואמר על אמר: "איקום מקמי ישינתא דאתיא³⁵ ואמר על עצמו: "לא תיתני ענוה ד' יכא אנא³⁶, אע"פ שמצד החיצוניות נראה הדבר לגאון חלילה, אבל בעל סגולה נפשית שכמותו ע"ה אמר זה בכל מילוי הקדושה והענוה האמיתית, מעין ענוותנותו של אדון הנביאים ע"ה, ותלמידיו הם תולכים בדרכיו, ומפני-כך היתה מדתו של משרע"ה לקרב רחוקים, עד שקרב אפילו את ה'צ"ר³⁷, ואע"פ שזה גרם אריכות-הגלות, מי"מ סוף-כל-סוף יתעלו גם הם, כי בודאי יתקיים בית "יתן לך כלבכך וכל עצתך ימלא³⁸, והשי"ת "מקים דבר עבדו ועצת מלאכיו ישלים³⁹, ואמרו בזהר⁴⁰, שחסדיו של משה היו גדולים משל אברהם, שאברהם אבינו, אע"פ שמדת-חסדו היתה גדולה מאד, ולא היה כנת שלא בקש רחמים על רשעים בני-דורה מ"מ לא בקש רק בתנאי: "אולי ימצאון שם עשרה⁴¹,

21 ע' ברכות י, סנהדרין קג, פסחים מט: בבא-קמא ק"ט.
 22 סנהדרין קד, א22 באגרות ראיה הוצאה ראשונה: לברר.
 23 תהלי קלט, כא.
 23 ע' למעלה אג קיג, יורה-דעה סוף סי' יב, מגן אברהם סי' קכו סי' ב.
 24 באגרות ראיה הוצאה ראשונה: דורות, ע' סנהדרין צט, מכלתא סוף בשלה, ספרי-האזינו שמנת, 24 תיקון ס.
 25 זכריה ט ט, פרקי דרי אליעזר סי' לא, סנהדרין צח, תנחומא בראשית א וישלח, א.
 26 ע' תיקונים מזהר חדש ד"ה דבור ודמות מניהם, "חמור איהו אבי אבות הטומאה-וכר, ע' בבורות ד' למהר"ל סי' כט.
 27 ע' שם סי' לה-ט, וע' ד' הפסוקים סי' בא, 29 סנהדרין צח:
 30 פסחים סח: 31 ושין לא: 32 סוטה מט:
 33 ע' שמות רבה סי' מב זהר בראשית כה, בשלח מה: משפטים קה, תשא קצא, רש"י שמות לב ו.
 33 ע' תנא דבי אליהו דבא סוף סי' ה, 34 ע' שמות רבה סי' יח.
 35 נח סז: וירא קו, ויקרא יד-טו, וע' זכרים רבה סי' עקב ופ' הכרית.